

COVID-19 PANDEMİSİ VE HEMŞİRELİK YAKLAŞIMLARI

EDİTÖR

Selmin ŞENOL

© Copyright 2020

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-7707-83-1

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Kitap Adı

Covid-19 Pandemisi ve
Hemşirelik Yaklaşımları

Yayıncı Sertifika No

47518

Editörler

Selmin ŞENOL

ORCID iD: 0000-0003-4716-3512

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

MED058000

Yayın Koordinatörü

Yasin Dilmen

DOI

10.37609/akya.138

UYARI

Bu üründe yer alan bilgiler sadece lisanslı tıbbi çalışanlar için kaynak olarak sunulmuştur. Herhangi bir konuda profesyonel tıbbi danışmanlık veya tıbbi tanı amacıyla kullanılmamalıdır. *Akademisyen Kitabevi* ve alıcı arasında herhangi bir şekilde doktor-hasta, terapist-hasta ve/veya başka bir sağlık sunum hizmeti ilişkisi oluşurmaz. Bu ürün profesyonel tıbbi kararların eşleniği veya yedeği değildir. *Akademisyen Kitabevi* ve bağlı şirketleri, yazarları, katılımcıları, partnerleri ve sponsorları ürün bilgilerine dayalı olarak yapılan bütün uygulamalardan doğan, insanlarda ve cihazlarda yaralanma ve/veya hasarlardan sorumlu değildir.

İlaçların veya başka kimyasalların reçete edildiği durumlarda, tavsiye edilen dozunu, ilacın uygulanacak süresi, yöntemi ve kontraendikasyonlarını belirlemek için, okuyucuya üretici tarafından her ilaca dair sunulan güncel ürün bilgisini kontrol etmesi tavsiye edilmektedir. Dozun ve hasta için en uygun tedavinin belirlenmesi, tedavi eden hekimin hastaya dair bilgi ve tecrübelerine dayanak oluşturması, hekimin kendi sorumluluğundadır.

Akademisyen Kitabevi, üçüncü bir taraf tarafından yapılan ürüne dair değişiklikler, tekrar paketlemeler ve özelleştirmelerden sorumlu değildir.

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

*Bu kitap,
2020 Pandemi sürecinde mesleki çalışmaları sırasında kaybettiğimiz ve halen
özveriyle çalışan tüm sağlık çalışanlarına adanmıştır.*

Olağanüstü bir yılı geride bırakırken, 2020 koronavirüs pandemisinin yaşanan onca acı dolu tablosuna bakıldığında;

“Dünya Sağlık Örgütü’ne 31 Aralık 2019 tarihinde Çin tarafından, ateş, kuru öksürük ve dispne semptomlarıyla etkeni tanımlanamayan pnömoni vakaları bildirildi. DSÖ direktörü 23 Ocak 2020’de durumun uluslararası ölçekte endişe veren bir halk sağlığı sorunu olmadığını belirttiyse de, 30 Ocak 2020’de 9800 vaka ve 200’ün üzerinde ölümle “acil” halk sağlığı sorunu ilan edildi. Şubat’ın 11’inde ise etken virüs COVID-19 olarak adlandırıldı. DSÖ 28 Şubat 2020 tarihinde “çok yüksek küresel risk” düzeyi duyurusunun ardından pandemi ilan etti.

Türkiye’de 11 Mart 2020’de ilk koronavirüs vakası açıklandı ve T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü tarafından Bilim Kurulu’nun hazırladığı ilk COVID-19 rehberi yayımlandı. Dünyada bugüne dek koronavirüs vakaları 70 milyona yaklaşırken ölüm sayısı da 2 milyona ulaştı. Pandeminin ilanından bu yana, M2H=Maske-Mesafe-Hijyen önlemleri halen öncelikli koruyuculuk olmaya devam ederken, aşı çalışmaları da hız kazandı. U.S. Food and Drug Administration (FDA) aşının acil kullanım onayını (Pfizer, BioNTech ve Moderna) verdi. Son günlerde koronavirüsün mutasyonu tanımlandı ve tehdit edici tablonun halen sürmekte olduğu” vurgulanmaktadır.

Pandeminin yukarıdaki en kısa özetinin yanı sıra, DSÖ ve International Council of Nurses (ICN), Florence Nightingale’in hemşirelik alanına yaptığı katkılar ve doğumunun 200. yılı nedeniyle 2020 yılını “Hemşire ve Ebe Yılı” ilan etti. Korumavirüs pandemisindeki bu duyuru tabii ki tesadüf değildi. Yaşanan bu süreçte tüm insanlık ve sağlık çalışanları olarak bilimsel çalışmalar, deneyimlerimiz toplumda her alanda, her yaş grubuna aynı özenle, hassasiyetle yaklaşımın kaçınılmaz olduğunu gösterdi.

Bu kitapta, COVID-19 pandemisinde hemşirelik yaklaşımlarına yer verildi. Değerli meslektaşlarımın güncel bilgilerle ele aldığı bölümlerde, bakım rehberleri ışığında hemşirelik yaklaşımları son literatür bilgileriyle sunulmaya çalışıldı.

Vazgeçilmez vurgular, her bölümde zaman zaman tekrar eden bilgilere yol açıy-
sa da, dileğimiz bu pandeminin tekrarının yaşanmamasıdır.

Pandemi sürecindeki klinik koşullarında özverili çalışmalarını sürdüren de-
ğerli meslektaşlarıma, konuya hassasiyetle yaklaşan bölüm yazarlarına ve yayı-
nevi ekibine emekleri için teşekkür ederim.

Hep birlikte sağlıkla, güvende zamanlara...

Sevgi ve saygılarımla,

Prof. Dr. Selmin Şenol

Yazarlar Listesi

Deniz AKKAYA

Arş.Görv. Kütahya Sağlık Bilimleri
Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve
Hastalıkları Hemşireliği AD. denizdone.
akkaya@ksbu.edu.tr,
ORCID iD: 0000-0002-2720-667

Nalan BOSTAN AKMEŞE

Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Sağlık Bilimleri
Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı Hemşireliği
AD. nalan.bostanakmese@ksbu.edu.tr
ORCID iD: 0000-0001-8843-4054

Fatma BAŞAR

Doç. Dr. Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Doğum, Kadın Sağlığı Ve Hastalıkları
Hemşireliği AD.
fatma.basar@ksbu.edu.tr
ORCID iD: 0000-0003-4288-9111

Mustafa BELLİ

Arş.Görv. Ege Üniversitesi,
Hemşirelik Fakültesi, Çocuk Sağlığı
ve Hastalıkları Hemşireliği AD.
bellimustafa4643@gmail.com
ORCID iD: 0000-0003-3866-3697

Müzelfe BIYIK

Öğr. Görv. Kütahya Sağlık Bilimleri
Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Yönetim Anabilim Dalı, 43000,
Kütahya/Türkiye
muzelfe.biyik@ksbu.edu.tr
ORCID iD: 0000-0002-8622-3541

Emel BULDUR

Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi Sağlık
Bilimleri Enstitüsü
emelsdpk@gmail.com
ORCID iD: 0000-0001-5156-2845

Nigar ÇELİK

Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Sağlık Bilimleri
Üniversitesi Doğum, Kadın Sağlığı Ve
Hastalıkları Hemşireliği AD.
nigar.celik@ksbu.edu.tr
ORCID iD: 0000-0003-4126-0362

Nurdan AKÇAY DİDİŞEN

Dr.Öğr.Üyesi, Ege Üniversitesi Hemşirelik
Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Hemşireliği AD. nakcayyy@gmail.com
ORCID iD: 0000-0002-4371-6020

Zübeyde Ezgi ERÇELİK

Ars.Görv., Ege Üniversitesi Hemşirelik
Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Hemşireliği AD. zezgiozgenn5@gmail.com
ORCID iD: 0000-0001-6872-6949

Sultan GÜÇLÜ

Doç. Dr. Kütahya Sağlık Bilimleri
Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal
Hizmet Bölümü,
sultan.guclu@ksbu.edu.tr
ORCID iD: 0000-0002-2469-1032

Onur İŞSEVER

Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi Sağlık
Bilimleri Enstitüsü.
onurissever88@gmail.com
Orcid iD: 0000-0001-7635-3812.

Keyser KARACABAY

Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Sağlık Bilimleri
Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği AD.
kevser.karacabay@ksbu.edu.tr
ORCID iD: 0000-0001-7559-5377

Esin KESKİN

Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi Sağlık
Bilimleri Enstitüsü
esinkeskin21@gmail.com
ORCID iD: 0000-0002-1428-0731

Ahmet KÖMEAĞAÇ

Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi Sağlık
Bilimleri Enstitüsü,
ahmet.komeagac@gmail.com
ORCID iD: 0000-0002-7279-3930

Tuğba ÖZTÜRK

Öğr. Görv. Kütahya Sağlık Bilimleri
Üniversitesi Doğum, Kadın Sağlığı Ve
Hastalıkları Hemşireliği AD.
tugba.ozturk@ksbu.edu.tr
ORCID iD: 0000-0002-8639-5693

Çiğdem ÖKTEN

Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Sağlık Bilimleri
Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İç
Hastalıkları Hemşireliği,
cigdem.okten@ksbu.edu.tr
ORCID iD: 0000-0003-0704-0438

Hamide Nur ÇEVİK ÖZDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi, Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri
Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi ,
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD.
hamidenur43@hotmail.com
ORCID iD: 0000-0002-1199-8801

Ayşegül SAVCI

Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Sağlık Bilimleri
Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği AD.
aysegul.savci@ksbu.edu.tr

ORCID iD: 0000-0002-9176-7420

Emine GÜDEK SEFEROĞLU

Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Sağlık Bilimleri
Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve
Hastalıkları Hemşireliği AD.
emine.gudekseferoglu@ksbu.edu.tr
ORCID iD: 0000-0001-5803-0059

Emel SEZİCİ

Doç. Dr. Kütahya Sağlık Bilimleri
Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk
Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD.
emel.sezici@ksbu.edu.tr,
ORCID iD: 0000-0002-6325-6607

Emel SÜTSÜN BÜLOĞLU

Araş. Görv. Kütahya Sağlık Bilimleri
Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği AD.
emel.sutsunbuloglu@ksbu.edu.tr
ORCID iD: 0000-0002-1363-8471

Selmin ŞENOL

Prof. Dr. Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi , Çocuk Sağlığı ve
Hastalıkları Hemşireliği AD.
senolselmin@yahoo.com
ORCID iD: 0000-0003-4716-3512

Şenay TAKMAK

Dr. Öğretim Üyesi, Kütahya Sağlık Bilimleri
Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
e-posta: senay.takmak@ksbu.edu.tr,
ORCID iD: 0000-0002-0338-4156

Gamze ÜNVER

Arş. Görv. Kütahya Sağlık Bilimleri
Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İç
Hastalıkları Hemşireliği,
gamze.unver@ksbu.edu.tr
ORCID iD: 0000-0003-2033-1926

Sema ÜSTÜNDAĞ

Araş. Görv. Kütahya Sağlık Bilimleri
Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi AD. İç
Hastalıkları Hemşireliği,
sema.ustundag@ksbu.edu.tr
ORCID iD: 0000-0001-5010-1756

Betül YAVUZ

Dr.Öğr.Üyesi, Kütahya Sağlık Bilimleri
Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve
Hastalıkları Hemşireliği AD.
betul.yavuz@ksbu.edu.tr,
ORCID iD: 0000-0001-7606-6223

Havva GEZGİN YAZICI

Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Sağlık Bilimleri
Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü, Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Hemşireliği AD.
havva.gezginyazici@ksbu.edu.tr
ORCID iD: 0000-0001-8422-9686

Hatice BAL YILMAZ

Prof.Dr. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi,
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD.
haticebalyilmaz@gmail.com
ORCID iD: 0000-0001-8015-6379

Burcu YÜKSEL

Araş. Görv. Kütahya Sağlık Bilimleri
Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Cerrahi
Hastalıkları Hemşireliği AD.
burcu.yuksel@ksbu.edu.tr
ORCID iD: 0000-0002-9681-4505

İçindekiler

1. Bölüm: Günümüzde Covid-19	1
<i>Zübeyde Ezgi ERÇELİK</i>	
<i>Onur İŞSEVER</i>	
<i>Selmin ŞENOL</i>	
2. Bölüm: Covid-19 Sürecinde Hemşirelik Yönetimi.....	15
<i>Müzelfe BIYIK</i>	
3. Bölüm: Gebelikte Covid-19 Yönetimi ve Hemşirenin Rollerini	33
<i>Tuğba ÖZTÜRK</i>	
<i>Nigar ÇELİK</i>	
<i>Fatma BAŞAR</i>	
4. Bölüm: Coronavirüs ve Yenidoğan Üzerine Etkileri.....	47
<i>Emel BULDUR</i>	
<i>Nurdan AKÇAY DİDİŞEN</i>	
<i>Hatice BAL YILMAZ</i>	
5. Bölüm: Yenidoğan Döneminde Covid-19 ve Hemşirelik Yönetimi.....	57
<i>Ahmet KÖMEĞAÇ</i>	
<i>Mustafa BELLİ</i>	
<i>Selmin ŞENOL</i>	
6. Bölüm: Çocuklar Açısından Covid-19	71
<i>Esin KESKİN</i>	
<i>Nurdan AKÇAY DİDİŞEN</i>	
<i>Hatice BAL YILMAZ</i>	
7. Bölüm: Covid-19 Pandemi Sürecinde Çocuklar ve Hijyen	91
<i>Emine GÜDEK SEFEROĞLU</i>	
8. Bölüm: Covid-19 Pandemisinde Çocuklarda Beslenme ve Hemşirelik Yaklaşımları.....	111
<i>Emel SEZİCİ</i>	

9. Bölüm: Covid-19 Yoğun Bakım Hemşireliği: Hasta ve Çalışan Güvenliği	129
<i>Şenay TAKMAK</i>	
10. Bölüm: Covid-19 Hastalarının Ameliyat Sürecinde Hemşirelik Bakımı ve Koruyucu Yaklaşımlar.....	145
<i>Ayşegül SAVCI</i>	
<i>Kevser KARACABAY</i>	
<i>Emel SÜTSÜNBÜLOĞLU</i>	
<i>Burcu YÜKSEL</i>	
11. Bölüm: Covid-19 Pandemisi ve Yaşlı Sağlığı	161
<i>Çiğdem ÖKTEN</i>	
<i>Gamze ÜNVER</i>	
<i>Sema ÜSTÜNDAĞ</i>	
12. Bölüm: Covid-19 ve Stigmatizasyon (Damgalama).....	177
<i>Sultan GÜÇLÜ</i>	
<i>Ayşegül SAVCI</i>	
13. Bölüm: Covid-19 Pandemisinde Anksiyete ve Başetme Süreci	195
<i>Havva GEZGİN YAZICI</i>	
14. Bölüm: Kansersiz Çocuklarda Covid-19 ve Hemşirelik Yaklaşımları	207
<i>Hamide Nur ÇEVİK ÖZDEMİR</i>	
<i>Selmin ŞENOL</i>	
15. Bölüm: Covid-19'un Eşlik Ettiği Pediatrik ALL: Olgu Örneği.....	219
<i>Hamide Nur ÇEVİK ÖZDEMİR</i>	
16. Bölüm: Covid-19 ve Halk Sağlığı Hemşireliği.....	237
<i>Nalan BOSTAN AKMEŞE</i>	
17. Bölüm: Covid-19 ve Çocukluk Dönemi Aşıları	249
<i>Betül YAVUZ</i>	
<i>Deniz AKKAYA</i>	